

COSTION NICOLESCU

Răsfrângerii

editura
Σοφία

București

O misiune a Bisericii – propovăduirea „Frumuseții care va mântui lumea”¹

Frumusețea Creației

Izvorul și temeiul frumuseții, așa cum o avem (cât o mai avem!), o vedem și o receptăm noi, oamenii, stau în Creație. Frumusețea Creației este de negrăit. Pusă acolo din iubire – izvorul ei, spre bună înflorire și rodire – rostul ei. La sfârșitul fiecăreia dintre zilele Facerii, Dumnezeu constata că ceea ce făptuise era frumos². Dumnezeu este,

¹ Comunicare, într-o primă formă, cu titlul *Frumosul ca învățător*, la Simpozionul Național de Pedagogie Creștină, București, 28-29 aprilie 2015. Adăugită și reluată apoi, cu acest titlu, la Simpozionul Științific Internațional, Galați, 15-16 iunie 2015. Ambele dedicate Anului omagial al misiunii parohiei și mănăstirii azi și Anului comemorativ al Sfântului Ioan Gură de Aur și al marilor păstori de suflete din eparhii.

² Traducând pe Sfinții Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur, părintele Dumitru Fecioru ajunge la următoarea concluzie în ceea ce privește lucrarea sa: „(...) în traducerea versetelor 8, 10, 12, 18, 21 și 25 din acest capitol al Facerii (n.n. capitolul 1), Sfântul Vasile mă silește să părăsesc tradiția traducerilor înaintașilor noștri, începând cu traducătorii Bibliiei de la București din 1688 și până la ultima ediție a Bibliiei, București, 1982, și să înlocuiesc: «bună», «bine» și «bune», cu «frumoasă», «frumos» și «frumoase». Aș fi dorit să păstrez lectura tradițională, dar nu mă lasă comentariul la aceste versete ale Marelui Vasile. Poate că viitorii revizuitori ai Bibliiei, dacă vor citi comentariile Sfinților Părinți la textul scripturistic, atunci când vor face revizuirea vechii traduceri a Bibliiei, îmi vor da dreptate; vor accepta «inovația» și mă vor urma.” (Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, *Omilii la Hexaimeron, Omilia II*, 8,

cam în toate cele de El făcute, ceea ce noi am numi astăzi *un Artist*, unul fără egal, cu totul și cu totul genial. Omul a fost adus la existență în mijlocul unor alcătuirii extrem de frumoase. Totul în jurul lui era de o răpitoare frumusețe. Și cu osebire, desigur, frumusețea lui Dumnezeu. Grădina Edenului nu era o grădină a deliciilor, ci o Grădină a frumuseților. Condiția naturală generală a lumii și îndeosebi a omului fiind, în mod evident, una a frumuseții, după cum ne semnala Ecclesiastul cu mult înainte de venirea lui Hristos în trup: „Toate le-a făcut Dumnezeu frumoase și la timpul lor” (*Ecclesiastul* 3, 11)¹. Sfântul Vasile cel Mare consideră că frumusețea Creației lui Dumnezeu spune despre desăvârșirea ei². Într-adevăr, desăvârșire fără frumusețe nu se poate. Desăvârșirea se atinge când binele este înveșmântat în frumusețe și când el înveșmântează frumusețea. Căderea omului a însemnat, evident, și căderea întregii Creații din frumusețea originară, aceea candidă și firească, fără fisură. Chiar și așa, în ciuda pângăririi ei tot mai teribile, se poate constata cum Natura persistă să ne arate o frumusețe evidentă, fascinantă și mai presus de orice tăgadă, adesea irezistibilă și inexplicabilă.

pp. 93-94, n. 18; la această notă 18 se face trimitere în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri*, partea întâia, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, *Omilii la Facere*, p. 49, n. 12)

¹ Care ar fi acestea *toate*? Despărțirea apelor (1, 8), despărțirea apelor de jos de pământ (1, 10), apariția plantelor (1, 12), despărțirea luminii de întuneric (1, 18), facerea animalelor acvatice și a păsărilor (1, 21), facerea animalelor terestre (1, 25). Sunt facerile de început de lume ale lui Dumnezeu.

² Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, *Omilii la Hexaimeron*, *Omilia III*, 10, pp. 108-109.

Frumusețea omului ruptă din frumusețea lui Hristos

Încă și mai tainică este frumusețea omului, cununa Creației. Fiind făcut după chipul lui Dumnezeu, omul a fost făcut frumos. Femeia a însemnat, chiar, o sublimare a acestei frumuseți. „*Nu era frumos ca omul să fie singur*”, și atunci Dumnezeu i-a dăruit femeia (*Facerea 2, 18*). După atâția de *este frumos*, după atâta perfecțiune, Dumnezeu a constatat că ceva *nu este frumos*, nu este destul de frumos, și atunci a desăvârșit. Problema însoțirii bărbatului cu femeia, a îndrăgostirii și a iubirii este una de frumusețe, de împodobire a Creației întru perpetuarea de frumusețe. Femeia rămâne maxima frumusețe din tot ce a creat Dumnezeu. Nimic nu o poate întrece. Comentând facerea femeii, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „*Vezi că Bunul Dumnezeu nu S-a oprit, ci adaugă binefaceri după binefaceri!*”¹ Dumnezeu aflat în continuă lucrare de creare și femeia ca *binefacere* a lui Dumnezeu... De luat aminte! Femeia este punte și poartă oferită spre a pași în nemurire. Lucrul acesta este probat în chip eminent de *frumusețea de neasemuit a Maicii Domnului*. Iată cum teologhisește despre ea Sfântul Grigorie Palama: „*Vrând să creeze un chip al frumuseții desăvârșite și să arate limpede îngerilor și oamenilor puterea măiestriei Sale, Dumnezeu a făcut-o pe Maria cu adevărat preafrumoasă. El a întrunit în ea frumusețile parțiale pe care le-a împărțit celorlalte făpturi și a constituit o podoabă comună tuturor ființelor văzute și nevăzute; sau, mai degrabă, a făcut din ea un fel de amestec din toate desăvârșirile dumnezeiești, îngerești și*

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, *Omilia XIV*, 4, p. 162.

omenești, o frumusețe sublimă care înfrumusețează amândouă lumile, înălțându-se de la pământ până la cer și chiar întrecându-l pe acesta din urmă.”¹ Poate că unora le vine greu să și-o imagineze pe Maica Domnului ca pe cea mai frumoasă femeie din lume, dar asta a fost realitatea. Icoanele au înțeles-o! Icoanele adevărate sunt de o frumusețe la puterea „n”, pogorând frumusețea cerească, pe cât ne este cu putință să vedem cu ochii noștri, atât cu cei trupești, cât și cu cei spirituali. Paul Evdokimov își subintitulează cartea despre *Arta icoanei – o teologie a frumuseții*, iar Olivier Clément îmi spunea într-un interviu că știe oameni care au venit la Ortodoxie prin frumusețea icoanelor².

Confirmarea frumuseții de sorginte divină a omului a constituit-o întruparea Prototipului său, a Însuși Fiului lui Dumnezeu. Pruncul Emanuel este Făt-Frumos prin excelență, deodată Făt al Dumnezeirii și Făt al Omenității. El este originea frumuseții noastre originare. Iar Ileana Cosânzeana, cea de o frumusețe extraordinară, încât *la soare te puteai uita, dar la dânsa ba*, pare să ne spună despre omenirea creată de Dumnezeu frumoasă. Așa cum Ileana Cosânzeana este răpită de tot felul de zmei și de balauri, cum este pândită de primejdii existențiale, amenințată de un prizonierat etern în brațele răului, de la care este salvată, după o suită de încercări primejdi-oase, după lupte grele, de Făt-Frumos, tot așa și lumea, ca mireasă potențială a lui Hristos, este mântuită de Acesta, prin jertfa Lui supremă pe Cruce, de la căderea, fără putin-

¹ *In dormitionem*, P.G., t. 151, col. 463 A B, *apud* Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, trad. Pr. Vasile Răducă, Ed. Anasztasia, București, f.a., p. 223.

² Costion Nicolescu, *Riscul de a fi ortodox*, Ed. Sophia, București, 2002, p. 215.

ță de ridicare, în ispite fără număr, aducătoare de moarte veșnică, de la amenințarea robiei veșnice în ghearele diavolilor. Sfinții Părinți, de la cei mai vechi, și Biserica noastră văd legătura cu Hristos ca pe una cu caracter nupțial, ca pe o nesfârșită nuntă în duh, cea dintre un Mire dumnezeiesc spiritual și o mireasă pământească (fie ea Biserica, lumea sau sufletul omului dreptcredincios) care tinde, la rândul ei, prin transfigurare, către o deplină spiritualizare. Drumul acesta se face prin *induhovnicire*.

Hristos, Fătul Frumos, a crescut frumos și ne-a devenit „Păstorul cel frumos” (*Ioan* 10, 11). Mai trebuie observat cum unul dintre tipurile lui Hristos în lumea veche a fost Iosif cel atât de renumit prin frumusețea sa (*Facerea* 37-50), folosită întru izbăvire de frați și de neam. Ce frumos! La rândul lui, Psalmistul vestește:

„Plăcut ești Tu în frumusețe mai mult decât fiii oamenilor, har se revărsă pe buzele Tale, de aceea Dumnezeu Te-a binecuvântat în veac. Încinge-Te cu sabia peste coapsă, Puternice, în strălucirea și frumusețea Ta” (*Psalmul* 44, 2-3).

Precum Lumină din Lumină, Iisus Hristos S-a întrupat și Frumusețe din Frumusețe. Peste veacuri, Sfântul Vasile cel Mare nu-și poate opri această exclamație: „Nepovestită și nespusă este frumusețea Cuvântului!”¹ Răspunsul omului, atât ca persoană, cât și așezat în comunitate, cu necesitate când comunitatea aceasta este Biserica, se cere să fie pe măsură:

„Împăratul îți va dori frumusețea, că El este Domnul tău” (*Psalmul* 44, 11).

¹ Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, *Omilii la Psalmi, Omilia IX*, 6, p. 292.

Dumnezeu ne vrea întru totul frumoși, să ne scoatem frumusețea la lumină și în lucrare, întru nesfârșită finisare de sine. Nevoia omului de a fi de la Dumnezeu dăruit cu frumusețe și de a i se spune că este frumos este prezentă la mai mulți oameni. În acest sens o poetă atât de sensibilă și atât de mare precum Edith Södergran exclama: „*mai dă-mi o oglindă,/ să-mi spună că sunt frumoasă!*”¹.

Frumusețea este condiție ontologică, este însământată în firea omului. Chiar dacă, în felul acesta, Frumusețea poate fi încadrată între *universalii*, ea se cere cu necesitate *intrupată*. Chiar și ceea ce numim îndeobște *frumusețe interioară* are, cel mai adesea, nevoie să rodească într-o exprimare exterioară.

Dar frumusețea este necreată, vine de dincolo de Creație, de la Creator. Hristos a pogorât printre noi frumusețea Tatălui Său, Care devine și Tatăl nostru:

„Frumusețea S-a făcut văzută,
Nu a făcut-o asemănătoare lui Adam,
Ea seamănă cu totul Tatălui ei.”²

Neîncepută și nesfârșită este Frumusețea

Ca și despre Dumnezeu, se poate spune despre frumusețe că este fără început. Este necreată deoarece ține de Persoanele dumnezeiești și de relația dintre Ele. Frumusețea acestei lumi este iradierea și reflectarea frumuseții dumnezeiești. În acest sens, iată cum bine sintetizează Paul Evdo-

¹ Edith Södergran, *Poeme*, col. Cele mai frumoase poezii, Ed. Albatros, București, 1972, trad. Veronica Porumbacu, *Motanul care aduce noroc*, p. 41.

² Sfântul Efreem Sirul, *Imnele credinței* 8, 6, *apud* P. Tanios Bou Mansour, *La pensée symbolique de Saint Ephrem le Syrien*, Kaslik, 1988, p. 251